

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: «Дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку
сільськогосподарської продукції на прикладі ринку фруктів України»

Виконавець:

студент факультету економіки і управління
підприємництвом
Козлова Ірина Євгенівна

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Осипова Марія Михайлівна

/підпис/

ОДЕСА – 2018

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах, що складаються на світовому товарному ринку, кон'юнктурні дослідження відіграють важливу роль. Адже саме кон'юнктурні спостереження забезпечують отримання об'єктивної інформації про стан, тенденції розвитку, проблемні аспекти ринку продукції, що дозволяє обрати найбільш вдалу стратегію для отримання конкурентних переваг, мінімізації ризику внаслідок здійснення господарської діяльності.

Дослідження кон'юнктури ринку сільськогосподарської продукції охоплює широке коло питань виробничого, економічного, комерційного та технічного характеру, що забезпечує виявлення основних напрямів господарської діяльності та розвитку аграрних підприємств, здійснити оцінку економіко–фінансових показників, сформованих у певний період часу як результат взаємодії сукупності чинників.

Галузь сільськогосподарської продукції є однією з ключових і вагомих галузей вітчизняної економіки. Ринок фруктів у структурі продовольчого є одним з найскладніших у формуванні ефективної кон'юнктури. Вирощування їх є досить трудомістким процесом, який вимагає значних інвестицій та істотно залежить від погодних умов. До того ж фруктова продукція без належної бази для зберігання швидко втрачає свої споживчі властивості й товарний вигляд.

За попередні роки ринок фруктів в Україні зберігає високий потенціал економічного зростання, зумовлений національною багатою гастрономічною культурою, зростаючим попитом на міжнародному ринку, а також наявними агрокліматичним ресурсом. Збільшення частки України на світовому аграрному ринку продукції, переорієнтування експорту з втрачених через політичну ситуацію ринків збуту до Європейського Союзу, Південної Азії та Південної Африки відкриває нові можливості для реалізації продукції та забезпечення потреб внутрішніх та зовнішніх споживачів.

Це потребує від українських виробників дотримання більш високих стандартів виробництва, покращення якості як продукції, так і умов її вирощування та транспортування. Збільшення обсягів виробництва фруктів в Україні вимагає дослідження кон'юнктури ринку фруктів в Україні та в світі, його основних показників, потребує додаткового вивчення для ефективного розвитку експортного потенціалу галузі та окремих її складових.

Останніми роками висвітленню проблем стабілізації і розвитку ринку фруктів, створенню організаційних структур у галузі, формуванню внутрішнього й зовнішнього ринків фруктів, а також обґрунтуванню поширення інноваційних технологій виробництва фруктової продукції присвячені роботи таких науковців, як: Л.П. Симиренко, П.Г. Шитт, В.В. Юрчишин, О.Ю. Єрмаков, І.А. Сало, Т.А. Маркіна, Л.А. Костюк та ін.

Попри велику кількість наукових робіт по сільськогосподарській продукції, невирішеними залишаються питання: зокрема, дослідження взаємозв'язку та впливу факторів на основні показники на ринку фруктів, подальше прогнозування кон'юнктури ринку фруктів.

Саме необхідність постійного моніторингу змін тенденцій функціонування ринку фруктів України зумовила вибір теми, постановку мети і завдань дослідження.

Мета дослідження полягає в узагальненні теоретичних аспектів кон'юнктурних досліджень ринку та визначенні перспектив розвитку українського ринку фруктів.

Завдання дослідження:

- визначити економічну сутність та основні завдання кон'юнктурних досліджень;
- надати основні методики дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку;
- дослідити поняття, структуру та особливості функціонування ринку фруктів;
- охарактеризувати основних гравців на ринку фруктів;
- визначити вплив факторів, що обумовлюють розвиток ринку фруктів;
- оцінити основні кон'юнктурутворюючі показники ринку фруктів;
- проаналізувати сучасний стан світового ринку фруктів та місце України в ньому;
- спрогнозувати основні кон'юнктурні показники ринку фруктів України;
- визначити перспективи України на світовому ринку плодоовочівництва;
- обґрунтувати шляхів підвищення ефективності функціонування ринку фруктів України.

Об'єкт дослідження – процес розробки прогнозів ринку фруктів.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та прикладних аспектів кон'юнктурних досліджень ринку фруктів.

Методи дослідження. В якості методів дослідження використовувалися наступні: узагальнення (визначення теоретичних аспектів дослідження та прогнозування кон'юнктурних показників); системний аналіз і синтез (дослідження стану на ринку фруктів України та світу); методи статистичного, логічного, структурного аналізу (дослідження показників кон'юнктури та експортно–імпортного потенціалу ринку фруктів); методи прогнозування (прогноз основних кон'юнктурних показників ринку фруктів України на наступні роки); табличний (графічний) метод (для наочного відображення результатів дослідження).

Для обробки інформації, побудови графіків, таблиць, використовувалися програми: Microsoft, Excel, Statistica.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно–правові акти; матеріали Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики і продовольства України та інших державних інституцій; вітчизняні та зарубіжні публікації, статті.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань) та 1-го додатку. Загальний обсяг роботи становить 83 сторінки. Основний зміст викладено на 65 сторінках. Робота містить 14 таблиць, 25 рисунків.

Публікації. За результатами дослідження підготовлена стаття на тему «Кон'юнктурні дослідження світового ринку фруктів», яка опублікована у виданні «Науковий вісник» Одеського національного економічного університету, № 5 (257), 2018 р.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні аспекти дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку» розглянуто економічну сутність та основні завдання кон'юнктурних досліджень, основні методики дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку, поняття, структура та особливості функціонування ринку фруктів.

У другому розділі «Аналіз поточної кон'юнктури ринку фруктів в Україні» визначено основних гравців на ринку, проаналізовано фактори, що обумовлюють розвиток ринку фруктів, основні кон'юнктурутворюючі показники ринку плодівництва, сучасний стан світового ринку фруктів та місце України в ньому.

У третьому розділі «Прогнозні перспективи на ринку фруктів України» здійснено прогноз основних кон'юнктурних показників ринку, визначено перспективи України на світовому ринку плодоовочівництва, запропоновано шляхів підвищення ефективності функціонування ринку.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Визначено економічну сутність кон'юнктурних досліджень, які проводять для виявлення та подальшого моделювання тенденцій та закономірностей ринку, відповідно до яких він розвивається, а також для оцінювання потенціалу й основних пропорцій. Для цього вирішують певний перелік завдань, до яких належить збір інформації, аналіз основних показників ринку з виявленням тенденцій, визначення факторів та їх впливу, складання прогнозу кон'юнктури досліджуваного ринку.

2. Для забезпечення проведення ефективних досліджень кон'юнктури, необхідно дотримуватись певної методики, послідовності дій. В роботі систематизовано різні методи дослідження, вибір якого залежить від інформаційної доступності. Результатом проведення кон'юнктурних досліджень є складання прогнозу для визначення найімовірніших оцінок стану кон'юнктури у майбутньому.

3. Ринку фруктів, як і ринку сільськогосподарської продукції загалом, притаманні специфічні особливості, які вирізняють його серед інших ринків і впливають на його функціонування в умовах ринкової економіки. Функціонування ринку фруктів відбувається за участі великої кількості суб'єктів: виробництва, зберігання та переробки, продажу, споживання продукції, інформаційно-фінансового та регулюючого забезпечення розвитку ринку; їх рівень платоспроможності впливає на формування попиту та пропозиції на ринку фруктів. Орієнтація на утворення єдиного комплексу, зайнятого подальшою переробкою сільськогосподарської сировини, – якісно новий ступінь поєднання землеробства з іншими галузями та сферами, що свідчить про перехід від внутрішньогалузевих до міжгалузевих зв'язків.

4. Територія України характеризується високим показником сільськогосподарського освоєння, оскільки землі сільськогосподарського призначення складають 69% від загальної площі держави, з яких доля земель під садами складає в середньому 1%. Основна частка виробництва фруктів (83% у 2017 році) зосереджена у господарствах населення і тільки 17% – у сільськогосподарських підприємствах. Підприємства реалізують свою продукцію декількома напрямками: в супермаркети (38,2%), безпосередньо споживачу (24,2%), іншим оптовикам (15,7%). В середньому на цих споживачів припадає 78% реалізації. Основним каналом реалізації для господарств населення є ринок.

5. В ході проведення кореляційно-регресійного аналізу було визначено сукупність факторів з найбільш тісними зв'язками з обсягом виробництва фруктів, розроблена модель та проведена практична інтерпретація отриманих результатів. В цю сукупність увійшли площі насаджень, урожайність фруктів та фактор часу. Зі збільшенням площі фруктових насаджень на 1 тис. га, обсяг виробництва збільшуються в середньому на 8,59 тис. т, збільшення урожайності приводить до збільшення обсягу виробництва у середньому на 249,9 тис. т, а збільшення фактору часу на 1 одиницю (на 1 період), призводить до зменшення обсягу виробництва у середньому на 9,58 тис. т.

В той же час, з ростом величини площі насаджень на 1% обсяг виробництва фруктів збільшується в середньому на 0,99%. В той же час, збільшення урожайності на 1% приводить до збільшення обсягу виробництва фруктів в середньому на 1,15%. Збільшення фактору часу на 1% приводить до зменшення обсягу виробництва фруктів в середньому на 0,02%.

Таким чином, фактор «урожайність» має більший відносний вплив на обсяг виробництва продукції у порівнянні з фактором «посівні площі». Саме в розвитку цього фактору закладені найбільші резерви підвищення валового обсягу виробництва.

6. Протягом 2010–2016 рр. в Україні спостерігається динаміка скорочення площі насаджень фруктів. Так, відбулося різке зниження цього показника на 21%. Водночас спостерігається неуклінний зріст урожайності фруктів в Україні, що в основному обумовлено впровадженням нових інноваційних технологій.

У товарній структурі виробництва фруктів збереглася сильна орієнтація на зерняткові культури, які формують більше половини валового урожаю. Майже 30% виробництва припадає на кісточкові культури, решту обсягів забезпечують горіхи.

Найбільший обсяг виробництва зерняткових за досліджуваний період спостерігається у 2013 р., який зріс на 33% порівняно з 2010 р. Протягом 2013–2017 рр. відбувалися коливання обсягів виробництва, що призвело до їх зниження до 1247,0 тис. т в 2017 р., у порівнянні з 2013 р. Але загалом, у порівнянні з 2010 р., даний показник зріс на 19%. Як і зерняткові, кісточкові фрукти мали найбільші обсяги виробництва в 2013 р., що на 32% більше обсягів в 2010 р. В 2017 р. обсяги виробництва знаходились на рівні 563,9 тис. т, що лише на 14% більше, ніж в 2010р. Протягом 2010–2017 рр. сільськогосподарські підприємства збільшили своє виробництво горіхів в 32 рази, проте більша доля виробництва, майже 99%, належить господарствам населення. Незважаючи на коливання, виробництво збільшується і в 2017 р. мало обсяги 108,66 тис. т, що на 24% більше показника в 2010 р.

За 2010–2017 рр. спостерігається тенденція до зростання цін на фрукти під впливом росту інфляції та собівартості продукції, збільшенням транспортних витрат і загальним ростом цін на продукти харчування.

7. Україна має сприятливий клімат та ґрунтові умови для вирощування фруктів для забезпечення потреб внутрішнього ринку та для успішного ведення торгівлі на зовнішньому ринку, хоча й має частку 0,2% у світовому експорті. У порівнянні з цінами на продукцію найбільших світових виробників, Китаю та Індії, ціни, з якими виходить на ринок Україна є значно нижчими, що дає можливість їй конкурувати.

Сьогодні Україна демонструє різкі коливання обсягів експорту та імпорту. В 2013 р. спостерігається стрімке падіння обсягу експорту через падіння попиту на українську продукцію в основних країнах-імпортерах. Протягом 2013–2017 рр. експорт фруктів зростає, збільшившись за даний період на 38%, в основному, за рахунок реалізації більших обсягів горіхів на зовнішніх ринках.

У 2014 році, порівняно з 2013 р, імпорт фруктів в Україну зменшився на третину, а у 2015 році, порівняно з 2014 р, – майже вдвічі. Це відбулося з причини девальвації української валюти, яка призвела до стрімкого падіння попиту на імпортовану продукцію. У 2017 році країна імпортувала фруктів на 393,2 млн дол. США. Перевищення обсягів імпорту над експорту приводить до негативного сальдо зовнішньоекономічного обороту.

8. Серед основних кон'юнктурних показників для прогнозування ринку фруктів було обрано: площа фруктових насаджень, загальна урожайність та загальний обсяг виробництва. Відповідно до точкового прогнозу в 2018 році очікується зменшення обсягу виробництва до 1889,5 тис. т (з 95% достовірністю можливі коливання в межах 1868,6–1909,7 тис. т). В 2019–2020 роках спостерігається поступове збільшення обсягу в середньому на 27 тис. т щорічно по точковому прогнозу. Так, в 2019 році обсяг виробництва по прогнозу складає 1916,5 тис. т (коливання в межах 1893,5 – 1939,6 тис. т), в 2020 році – 1943,9 тис. т (коливання в межах 1918,2 – 1969,7 тис. т).

9. Серед перспектив України на світовому ринку плодоовочівництва виділено наступні: збільшення обсягів виробництва та реалізації фруктів, доступність продукції протягом всього календарного року, розвиток технологій післязбиральної доробки та логістики, розширення ринків збуту на ринку фруктів в Азії, виробництво органічної та нішевої продукції, вирощування нових видів фруктів – екзотичних, через зміну кліматичних умов,

10. Успішному розвитку ринку фруктів України сприятимуть: удосконалення аграрної логістики, розвиток централізованих ринків і прозорих оптових торгів, диверсифікація ризиків неврожаю шляхом закладання різносортових садів, вертикальна співпраця між галузями і підприємствами на ринку щодо подальшої переробки сировини сільського господарства, створення програм для просування на іноземні ринки, адаптування стандартів якості до вимог ЄС, кооперація дрібних виробників, державне сприяння створенню фермерських кооперативів, розвиток сегментів, які набувають популярність (заморожені та «нішеві» фрукти).

АНОТАЦІЯ

Козлова І. Є. «Дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку сільськогосподарської продукції на прикладі ринку фруктів України».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за магістерською програмою «Економіка, планування та управління бізнесом». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2018.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – процес розробки прогнозів ринку фруктів.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку, поняття, структура та особливості функціонування ринку фруктів.

Проаналізовано фактори та поточну кон'юнктуру ринку фруктів в Україні, стан світового ринку та місце України в ньому.

Визначено прогностні перспективи на ринку фруктів України та запропоновано шляхи підвищення ефективності його функціонування.

Ключові слова: кон'юнктурні дослідження, кон'юнктура, ринок фруктів, сільське господарство, садівництво, аграрний ринок.

ANNOTATION

Kozlova I. «Research and forecasting of the market conditions of agricultural products through the example of the fruit market in Ukraine».

Thesis for Master degree in specialty «Entrepreneurship, trade and stock exchange activity» under the program « Economics, Business Planning and Management». – Odessa National Economic University. – Odessa, 2018.

Thesis consists of three chapters. Object of study is the process of development of fruit market forecasts.

Diploma thesis deals with theoretical aspects of research and forecasting of the market conditions, concept, structure and features of fruit market functioning.

The factors and current conditions of the fruit market in Ukraine, the state of the world market and the place of Ukraine in it are analyzed.

The forecast prospects of the fruit market of Ukraine are determined and ways of increasing the efficiency of its functioning are proposed.

Keywords: conjuncture research, conjuncture, fruit market, agriculture, horticulture, agrarian market.